

S vadul a sebből a tört kiragadja,
Szeme szokatlan lángot lövell,
Kacag és sír, s fennvillogtatja
S vércse-visongással rohan el
Vetni kezét rá senki se mer.

Döbbenetes az a tragikum, amit a vázlat ad a sötét foltok közül kivillanó kevécs fényvel. A befejezett vászon kicsit teátrálisan hat, a szép Abigél attól nem tűnik örültnek, hogy kidülled a szeme. Picasso képén a sírás is már széttöri a női arcot, Gyárfás így csak illusztrált, nem kifejezett valamit.

A sok kis naivság ellenére is, ami a gyerekek elemzéseiben található, remélem, hogy sikerült őket elindítani a művészet ismerete és szeretete felé.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Dr. Verebély Anna: Az esztétikum felfedezésének útjain. Tankönyvkiadó, Bp., 1974.

René Berger: A festészet felfedezése. Gondolat, 1973.

Török Gyöngyi: Gótikus festészet és szobrászat Magyarországon 1350–1450 között. Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára. A Jánosréti szárnyasoltárok (1470–90). Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára.

Dercsényi Dezső-Zádor Anna: Kis magyar művészettörténet. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1980.

Bodnár Éva: Markó. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Bp., 1980.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században. Corvina, 1970.

LAKATOS JUDIT
Sátoraljaújhely

Óraterv-javaslatok az ének-zenei csoportmunkához

Nemcsak az éneklés és a feladatok megoldása, de a szervezés munkálatai is könnyebbek, ha csoportmunkával a tanulókat is bevonjuk a tanítás-tanulás folyamatába.

A csoportokat szükség szerint alakíthatjuk ki a tanulók különböző képességei alapján.

A csoportok elhelyezését félkör vagy kör alakban célszerű megvalósítani, mert így a tanulók közelebb kerülnek egymáshoz, a feladatokat is könnyebben meg tudják oldani, egyszerűbb a megbeszélés módja. Ügyeljünk azonban arra, hogy az egyes csoportok ne kerüljenek túl közel egymáshoz, mert ebben az esetben egymás munkáját zavarhatják.

Az egyes feladatokat folyamatosan adjuk a tanulóknak, biztosítva így a gyermek állandó foglalkoztatását. Az egyes feladatok között (órávezetéstől függően) tanári „közbeavatkozás” is lehetséges, pl.: új ismeret közlése, vagy a dal gyakorlásának irányítása... stb.

A feladatokat célszerű fóliára írni, így az írásvetítő segítségével mindig a tanuló szeme előtt van az adott feladat, ugyancsak láthatják így az adott feladat pontértékét is.

A megoldás után azonnal a fóliára kerülhet az értékelési pontszám is!

A számonkérési időszakban minden csoport a beszámolást végző kis közösségre figyel, hiszen ekkor történik meg az (esetleg a gyengébb tanulók számára újnak tű-

nő) ismeret közlése is. A csoportmunka lényege ugyanis az, hogy bár különböző képességű gyermekek vannak az egyes csoportban, mégis célunk az, hogy a gyengébbek is – idővel – elsajátítsák a jobbak számára már kézenfekvőnek tűnő ismeretanyagot.

NÉHÁNY ÓRATERV-JAVASLAT AZ ÉVI MUNKÁHOZ

VII. OSZTÁLY: DALTANULÁS HANGJEGYRŐL

Tematikus egység: Arról, alól ...

Oktatási cél: a „mi”-végű dalok hangneme.

Képzési cél: kottaolvasási készség fejlesztése B-dóban.

Nevelési cél: hazaszeretetre nevelés.

Szemléltetés: diafilmmel, hanglemezzel.

Eszközhasználat: tornadob.

A csoport (ötösök)	B csoport (négyesek)	C csoport (hármások)
<i>Ismétlés, számonkérés:</i>		
A Paraszt-kantáta bemutató éneklése. 1 pont	A „kantáta” mint zenei műfaj meghatározása. 1 pont	A polonaise fogalmának meghatározása. 1 pont

Villámkérdések: (ismétlés, számonkérés)

Találkozhatott-e Bach Schuberttel? 1 pont	Kiről van szó? „Vonzódott a magyar zenéhez.” 1 pont	Hanyadik században élt Bach? 1 pont
--	--	--

Közös gyakorlás: a Paraszt-kantáta közös éneklése

Céltitkezés, érzelmi motiváció: (szemléltetéssel, diafilm vetítésével: Petőfi: János vitéz – részlet.)

Ugyancsak itt történik a nevelési cél kiemelése is indirekt módon! Ez egyben az új dal hangulatának, mondanivalójának előkészítése.

Az új dal feldolgozási menete:

A csoport (ötösök)	B csoport (négyesek)	C csoport (hármások)
Az „alkalmazkodó” ritmus értelmezése. 1 pont	A dal hangnemének meghatározása (okt. cél). 1 pont	A dal tempójának meghatározása, indoklása. 1 pont
A dal önálló feldolgozása hangjegyről. 3 pont	A dal 1. és 3. sora szolmizálva, tanári segítséggel. A 4. sor önállóan. 3 pont	A dal ritmizálása, ritmusképletek kiemelése és ezek helye, szerepe a dalban. 3 pont

Közös gyakorlás: az új dal éneklése ritmusnevekkel és szolmizálva is.

Állapítsd meg és indokold a dal dinamikáját! 1 pont	Mit mond neked ez a dal? 1 pont	Olvasd el hangosan, kifejezően a dal szövegét 1 pont
--	------------------------------------	---

Közös gyakorlás: a dal éneklése szöveggel (ügyelve a már megállapított dinamika betartására is).

Szemléltetés: „történelmi indulók” hanglemezzel, karonadatok (ugyancsak itt: koncentráció a történelemmel és irodalommal!).

Állíts össze dalcsoportot katonadalokból, és énekelj is el! 1 pont	Az új dal bemutató éneklése. 1 pont	Alkoss dobkíséretet a dalhoz! 1 pont
Énekelj el az új dalt, és állapítsd meg formáját, stílusát! 2 pont	Állapítsd meg a dal hangnemét! 2 pont	Milyen zenekarral játszanátok el ezt a dalt, és annak a zenekarnak milyen hangszerei vannak? 2 pont

Összpontszám: 10, 10, 10.

VIII. OSZTÁLY: DALTANULÁS HALLÁS UTÁN

(Itt két csoporttal dolgozunk, de ugyanezt az órát megtervezhetjük 3–4 csoport számára is!)

Tanítási egység: Mint a mókus...

Oktatási cél: a szinkópa (ism.) primo-secundo... Refr.

Képzési cél: ritmus- és halláskészség-fejlesztés.

Nevelési cél: az úttörőélet szépségei.

Szemléltetés: Harsan a kürtszó című lemezről a Mint a mókus... kezdetű dal és zenehallgatás 5. o.

Eszközhasználat: tornadob és cintányér.

A csoport	B csoport
<i>Ismétlés, számonkérés:</i>	
Ismerd fel a művet! (Bartók: Délszálvos) 5. oszt. 1 pont	Ismerd fel a művet! (Bartók: Este a székelyeknél) 5. oszt. 1 pont

Célkitűzés, érzelmi motiváció: „Az élet szép, ha jó kedvűek és vidámak vagyunk” (l. jelenlegi úttörőélet). A dal bemutatása hanglemezzel (szemléltetés!).

Megfigyelési szempont:

Milyen zenei eszközökkel és megoldási módokkal fejezi ki a szerző az úttörőélet vidámságát? (Tempo, dinamika.)
2 pont

Milyen kórus énekel, és annak hány (milyen elnevezésű) szövegei vannak?
2 pont

A dal bemutatása tanár által, majd közös gyakorlás

A refr. jelentésmagyarázata és szerepe a dalban.
1 pont

Szövegbemutató, értelmezés (nevelési cél megvalósítása) Primo, secundo értelmezése.
1 pont

Dalcsoport összeállítása, éneklése úttörődalokból.
2 pont

„Mint a mókus...” bemutató éneklés, ritmuskísérettel (dobbal), melyet a csoport önállóan alkot!
2 pont

Az órai dal ritmusképletei és a dal ritmizálása cintányérral.
2 pont

Találd ki, és ismerd fel:

Berúss kottája, valamint ritmusa alapján:
„Útra kél az úttörő...”
2 pont

Jellemző hangközei alapján: „Leng a se-
lyem...”
2 pont

Összpontszám: 10, 10, 10.

VII. OSZTÁLY: GYAKORLÓ, KÉSZSÉGFEJLESZTŐ ÓRA

- Tematikus egység: a magyar népdalok.
- Oktatási cél: a „fi” módosított hang.
- Képzési cél: kottaolvasási készség fejlesztése.
- Nevelési cél: törekedj mindig pontosságra!
- Szemléltetés: dallamkirakóval.
- Eszközhasználat: triangulum.

A csoport	B csoport	C csoport
<i>Isméltetés, számonkérés:</i>		
Egy szabadon választott magyar népdal kifejező, átélt éneklése.		
1 pont	1 pont	1 pont
<i>Célkitűzés, érzelmi motiváció:</i> (A népdalról tanultak felelevenítésével).		
<i>Versenyfeladat:</i> (Melyik csoport tanul meg leghamarabb – hallás után – egy népdalt. Lehetőleg a közvetlen környék egyik dala legyen!)		
Az újonnan tanult dal bemutató éneklése (max. pontszám: 2, az elsőbbség sorrendjében lehetséges plusz: 1,5–1–0,5 pontot szerezniük a csapatoknak).		
2 pont	2 pont	2 pont
<i>Közös éneklés:</i> a fenti dal – ritmuskíséréssel!		
A közösen énekelt dal stílusának megállapítása, az állítás igazolásával!	Egy tetszés szerinti régi stílusú népdal éneklése.	Dalcsokor összeállítása új stílusú népdalokból és 1 dal éneklése!
1 pont	1 pont	1 pont
Tk. 11/4. olv. gyak. módosított hangja? (Okt. cél.) A népies dal fogalmának meghatározása.	Tk. 11/4. olv. gyak. Hány zenei mondatból áll?	Tk. 11/4. olv. gyak. ritmizálása... és írd szöveget a dalhoz!
3 pont	3 pont	3 pont
Nevelési cél megvalósítása!		
Tk. 14/énekeljünk tisztán: 1.2. mindkét szólam feldolgozása a csoporton belül.	Tk. 14/énekeljünk T. alsó és felső szólama külön-külön.	Tk. 14/énekeljünk tisztán 3. alsó-felső szólama külön-külön.
3 pont	3 pont	3 pont

Összesen: 10, 10, 10 pont.

Ezenkívül lehetséges valamely csoportnak – a versenyfeladatból adódóan – plusz 1,5–1–0,5 pontja.

VIII. OSZTÁLY: ZENEHALLGATÁSI ANYAG FELDOLGOZÁSA

Tematikus egység: Bartók Béla: Cipósütés.

Oktatási cél: É-dó.

Képzési cél: szolm. készs.-fejl. É-dóban; műelemzési készs. fejlesztése.

Nevelési cél: a legkisebb is tehet valamit, ha akar!

Szemléltetés: könyv, kép, diafilm, lexikon, hangmez.

Eszközhasználat: rajzlap, színes ceruza, filctoll, festék, tustinta...

A csoport
(ötösök)

B csoport
(négyesek)

Ismétlés, számonkérés: (mindkét csoport számára).

Tetszés szerinti népdal ritmusának tapsolása, melyet az A csoportnak kell felismernie. (Ha a B csoport rosszul tapsolt, úgy az A csoport megkapja a pontszámot!)

1 pont

1 pont

A dalok éneklése közösen

Céltűzés, érzelmi motiváció: a magyar népdalokról tanultakkal, a magyar nép szeretetével.

A zene és irodalom kapcsolatának igazolása: melyik magyar költőnk méltatja versében Bartók munkásságát? (A vers bemutató olvasása, értelmezése, konc.: magyar ir.)

2 pont

Mit tudunk Bartók Béláról? (Lexikon- és könyvhasználat.)

2 pont

Zenehallgatási ismétlés:

Ismerd fel a művet és szerzőjét is!
Bartók Béla: Négy szlovák népdal.

1 pont

Bartók Béla: Divertimento.

1 pont

A kórusmű bemutatása. Megfigyelési szempont:

Mi a mű tanulsága?
1 pont

Milyen kórus adja elő a művet?
1 pont

Ki a legszimpatikusabb szereplője a műnek és miért? (Nevelési cél!)

1 pont

Ki a legellenzenvesebb szereplője a műnek és miért? (Nevelési cél!)

1 pont

A „Szekérmotívum” önálló feldolgozása.
(Oktatási cél!)

2 pont

Van-e kapcsolat a munkavégzés és a mű motívumokból való felépülése között?
2 pont

A mű megballgattatása ismételtén: közben a munkafüzet megfelelő részének kitöltése. (Mindkét csoportnak!)

A mű „Iusta” szereplőjét rajzold le, és adj neki valamilyen munkát!
2 pont

2 pont

Összesen: 10, 10, 10 pont.

NÉHÁNY JÓTANÁCS

1. Olyan feladatokat szerkesszen minden nevelő, melyeket a tanulók viszonylag rövid idő alatt képesek megoldani: ugyanis, ha egy-egy feladat túl időigényesnek bizonyul, a gyerekek leállnak, és így az óra végére nem juthatunk el a végső célig.

2. Kezdő nevelő számára hasznos lehet, ha az egyes feladatok megoldására szánt időt is feltünteti óravázlatában – csak hozzávetőlegesen –, így megelőzheti, hogy „rácsengetnek”, holott az anyag felénél sem jár.

3. Nem elég csupán a feladatokat (melyeket a részletes óravázlatokban közöltem) ismertetni a tanulókkal, hanem a „töltelékszöveg”-re is szüksége van a tanárnak, mellyel az egyes munkafolyamatokat bevezeti, azokat összeköti, vagy szükségeségüket igazolja.

4. Az egyes csoportok ne legyenek túl nagy létszámúak, mert az akadályozza a gördülékeny munkavégzést. Ha pl. ötös tanulónk annyi van, hogy esetleg két csoportot is tudunk belőlük alakítani, akkor inkább ezt tegyük! Elnevezésük lehet ilyen esetben: („A₁” – „A₂”).

5. Biztosítsuk a csoportvezetők önállóságát, ugyanakkor rendszeresen kérjük számon működésüket!

6. A csoportok fegyelmezését következetesen végezzük el a „mínuszpontoszással”, így egy-két hónap után elérjük, hogy a megszokott munkazajon kívül – feladatmegoldás közben – tökéletes fegyelem lesz az órán, jóllehet a kötetlenebb munkaforma több fegyelmezetlenségre adhat lehetőséget, alkalmat.

7. A nevelő felkészülése – mint azt a mellékelt néhány óravázlat is tanúsítja – legyen mindig pontos, alapos; az eszközöket (szemléltető- és munkaeszköz) óra előtt, vagy lehetőség szerint előző nap készítsük elő, mert arra az órán már nincs lehetőség!

A 4 év tapasztalatai alapján a következőket állapíthatom meg:

1. A serdülőkorú gyermekek számára könnyebb, oldóbb hatású munkaforma a csoportmunka.

2. Közösség szervező- és megtartó hatásfoka kb. 80%.

3. Értékelési rendszerét a tanulók szeretik, mert munkájuk eredményét azonnal és konkrétan látják.

4. Megszünteti a „tanító” iskola jellegét, helyét a „tanuló” iskola foglalja el.

5. Fellazítja a tanítási óra kötöttségét, így élményszerűbb a tanulók számára.

6. Önállóságra készíteti a gyermekeket. Az önfegyelemre nevelés területén is jobb eredmény mutatkozik ezzel a módszerrel, mint a hagyományos óra vezetéssel.

7. A tanulók teljesítménye magatartásuk függvénye, ami fegyelmezettségre sarkallja őket.

8. A csoportmunkával vezetett tanítási óra minden mozzanatában a demokratizmus elve érvényesül.

9. A gyengébb képességű tanulók munkaintenzitása jelentősen megnő.

10. A feladatok differenciálása lehetővé teszi, hogy a viszonylag gyengébb képességű tanulók is sikerélményhez jussanak.

Érdeemes tehát megpróbálkoznunk az ének-zene órán a csoportmunkával, mert ezzel a módszerrel jobb eredményt érhetünk el e készségi tárgy tanításában.

EMÓDI JÁNOS
Kurityán

Koncentráció és szemléltetés az irodalomórán

A koncentráció és szemléltetés az új, korszerű oktatási eljárások közé tartozik. Ezek a módszerek azonban a hagyományos óra vezetésben is előfordultak, csak talán nem eléggé tudatosan, s nem megfelelő szinten, hanem kissé ösztönösen, alkalom-